

Justitieombudsmannen
Kerstin André

Kritik mot en barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning för underlåtenhet att fullgöra skyldigheten att göra anmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Även fråga om anmälningsskyldighet föreligger för varje myndighet som i sin verksamhet har fått kännedom om samma förhållande

Anmälan m.m.

I en anmälan till JO framförde AA kritik mot Barn- och ungdomspsykiatriska mottagningen (BUP) i Lund och särskilt mot psykologen BB och kuratorn CC. Han klagade på att tjänstemännen vid BUP inte hade anmält en misstänkt misshandel av hans dotter DD till socialtjänsten. Av anmälan framgick bl.a. att dottern, som vid tillfället var 14 år, den 2 april 2001 var hos BUP för ett inbokat samtal. Hon klagade då på värk i en axel och personal från BUP tog med henne för undersökning till sjukhusets barnmottagning.

Under den inledande utredningen av anmälan uppmärksammade jag att någon anmälan till socialtjänsten inte heller hade gjorts av Barn- och Ungdomscentrum, BAS, (sjukhusets barnmottagning). Jag beslutade därför att inom ramen för detta ärende utreda även Barn- och Ungdomscentrums agerande.

Utredning

Inledningsvis inhämtade jag och tog del av DD:s journal vid BUP från den 7 mars 2001 till den 27 mars 2002 samt till journalen fogade handlingar.

Sjukhuschefen vid Universitetssjukhuset i Lund anmodades att inkomma med utredning och yttrande över anmälan. I remissen angavs att remissvaret även skulle innehålla en redogörelse för Barn- och Ungdomscentrums överväganden i anslutning till DD:s besök där den 2 april 2001 i frågan om anmälan skulle ske till socialtjänsten.

Sjukhuschefen vid Universitetssjukhuset i Lund överlämnade följande remissvar.

Enligt socialtjänsten 14 kap. 1 § är myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom

om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. Av de inkomna yttrandena framgår att denna fråga övervägts med anledning av den i anmälan till JO beskrivna incidenten, men att den samlade bedömningen från inblandad barnpsykiatrisk personal varit att det inte funnits något sådant skyddsbehov som skulle motivera en anmälan till socialnämnden. Den medicinskt ledningsansvarige, verksamhetschef EE, har betecknat denna bedömning som rimlig och jag har ingen annan uppfattning.

Till remissvaret var fogat ett yttrande av divisionschefen vid Barnsjukvården, FF. Yttrandet åtföljdes av en journalanteckning från DD:s läkarbesök den 2 april 2001 (här utelämnad). Yttrandet hade följande lydelse.

Nämnda flicka sökte akutmottagningen i dåvarande Barn- och Ungdomscentrum den 2/4 2001 på remiss från Barn- och Ungdomspsykiatriska kliniken och med frågeställningen Misshandel.

I journalanteckningen finns väl dokumenterat både samtalet och noterade undersökningsfynd, som även är dokumenterade med foton.

I den undersökande läkarens bedömning och journalanteckning framgår det klart att frågan om anmälan hänvisas till inremitterande instans, dvs. till läkare vid Barn- och Ungdomspsykiatriska kliniken. Inremitterande läkare erhöll också en kopia på nämnda journalanteckning.

Till sjukhuschefens remissvar var fogat följande yttrande från verksamhetschef EE, verksamhetsområde Barn- och Ungdomspsykiatri.

Yttrandet bygger på diskussion med handläggande behandlare och genomgång av journalen och de yttranden som psykolog BB och kurator CC har skrivit (bifogade).

Vid besöket på Barn- och Ungdomspsykiatriska mottagningen den 2 april 2001 berättade flickan för behandlarna om ett bråk hon hade haft med modern. Vid detta tillfälle hade hon fått ett slag över axeln, som ömmade. Behandlarna tillsåg att en läkarbedömning gjordes av skadan. Först av läkare på BUP-mottagningen, som sedan remitterade vidare till Barnkliniken för bedömning.

Behandlarna bedömde inte att det rörde sig om barnmisshandel, utan att det var ett utslag av den svårartade konfliktsituation som rådde mellan mor och dotter. Denna hade lett till ett bråk med handgemäng. Utifrån detta förelåg inte i den akuta situationen någon skyldighet att anmäla misstanke om barnmisshandel. De bedömde vidare att det var möjligt att med ett barnpsykiatriskt behandlingsarbete med mor och dotter kunna åstadkomma en lösning på denna situation. Behandlarna lyckades hjälpa mor och dotter att lösa sina relationsproblem, och vid uppföljning nu visar det sig att de förändringarna varit stabila.

Vid genomgång av ärendet verkar den bedömning som behandlarna har gjort att vara rimlig.

EE:s yttrande åtföljdes av yttranden från psykolog BB och kurator CC. BB:s yttrande hade följande lydelse.

Jag är synnerligen medveten om min skyldighet att anmäla misstankar om fysisk och psykisk misshandel till de sociala myndigheterna och gör detta i de fall jag har sådana misstankar. I samtliga de fall jag har ansvar för en behandling tar jag ställning till om jag bedömer att barnen far illa på ett vis som inte avhjälps av barnpsykiatrisk-psykologisk behandling. Detta leder till att anmälningar till socialförvaltningen sker i de fall där misstankar om missförhållanden finns efter en bedömningsfas på ett par samtal. I vissa av dessa ärenden fortsätter vi sedan vår

BUP-behandling parallellt med insatser från Socialförvaltningen och ibland utan sådan kompletterande hjälp.

Samtidigt som behov av anmälan till sociala myndigheter alltid bör beaktas, vet vi att konflikter mellan olika familjemedlemmar i en tonårsfamilj även kan ta sig fysiska uttryck under en aktiv frigörelsefas hos tonåringen. Dessa incidenter är för en erfaren barn- och ungdomsterapeut något som går att särskilja från de manifestationer som leder till misstankar om barnmisshandel.

DD remitteras till BUP, på moderns begäran från en barnhälsovårdspsykolog som känt familjen sedan lång tid. Remissanledning anges vara en akut kris i familjen närmast föranledd av att dottern rymt till en äldre pojke i Småland, vilken hon kommit i kontakt med via chattande på nätet.

Modern som är enskild vårdnadshavare önskar individuell kontakt för DD. Vi bestämmer vid diskussion efter samtalet att delvis tillmötesgå detta genom att vid nästa samtalstillfälle kalla endast DD.

Vid samtal med DD 01-04-02 uttrycker hon att hon är i tydlig konflikt med modern och ifrågasätter om hon kan bo kvar hos henne. DD har vid samtal med fadern förstått att han nu söker en bostad stor nog för dem båda. Vid detta samtal beskriver DD också att ett handgemäng mellan henne och modern ägt rum dagen innan besöket och att hon efter denna incident har besvär från axeln. Då vi som kurator och psykolog ej är somatiskt skolade tillfrågas de läkare som finns tillgängliga på enheten om DD:s besvär. Läkarna beslutar sedan om remiss till Barn- och Ungdomscentrum, BAS, i Lund.

Vid den diskussion angående den fortsatta behandlingsuppläggningsen som vi som psykolog och kurator har efter DD:s besök 01-04-02 görs bedömningen att det som bäst gagnar DD är ett fortsatt behandlingsarbete gentemot DD och modern. Målsättningen för arbetet skulle vara att få till stånd ett mera balanserat fungerande dem emellan. Vi bedömer oss kunna få till stånd en så pass god samarbetsallians att vi genom en relativt kort behandlingsinsats kan klara av de konstaterade relationsproblemen. Denna bedömning visar sig stämma och vi avslutar efter ett antal samtal kontakten i ett skede då DD:s och moderns relation åter stabiliserats och vårt uppsatta mål alltså har uppnåtts.

Diagnosen som sätts är Relationsproblem mellan föräldrar och barn.

CC:s yttrande hade följande lydelse.

Under min behandlingskontakt med DD och hennes mor fann jag aldrig skäl att misstänka barnmisshandel. Arbetet med de båda gällde att förbättra deras relationsstörning som uppstått till följd av DD:s tonårsutveckling.

Vid ett tillfälle kom DD, enligt tidigare överenskommelse, till vår mottagning och hade enligt egen uppgift bråkat med sin mor intensivt. Hon hade av modern fått en sopskyffel över axeln, som ömmade, och min kollega och jag fann det bäst att läkare fick se och bedöma skadan. Vår bedömning av konflikten som DD beskrev, och sedermera även hennes mor, var att det rörde sig om ett tonårsbråk. Att DD tillfogats fysisk skada beskrevs av henne som ett utslag av det temperament både mor och dotter har.

Från akutbesöket på sjukhuset kom ingen uppmaning till anmälan av någon misshandel och de påtryckningar som AA hänvisar till nådde aldrig mig under den tiden. Ärendet avslutades mycket positivt under våren 2001.

AA kommenterade yttrandena.

Rättslig reglering

Allmänt om anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL

Enligt 14 kap. 1 § andra stycket SoL är myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. (Bestämmelsen motsvarar 71 § socialtjänstlagen [1980:620] som gällde vid den tidpunkt som är aktuell i detta ärende.)

Anmälningsskyldigheten förutsätter inte att det är klarlagt att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Även uppgifter som är svårbedömda eller obestyrkta skall anmälas. Det räcker således med att det föreligger misstankar om något missförhållande för att anmälningsskyldighet skall inträda. Det ankommer därefter på socialnämnden att undersöka vilken grund som kan finnas för uppgifterna i anmälan och utreda om det finns behov av åtgärder. Det är socialnämndens ansvar att se till att barn och ungdomar får det skydd som de behöver.

Anmälningsskyldighet föreligger även om man inom hälso- och sjukvården, t.ex. inom barn- och ungdomspsykiatri, bedömer det som tillräckligt med de åtgärder som vidtas inom den egna verksamheten. Information om vilka åtgärder som den anmälningsskyldige anser lämpliga kan lämnas till socialnämnden i samband med anmälan. Det förtjänar att framhållas att skyldigheten att anmäla är absolut för varje myndighet för sig. Kännedom om att en annan myndighet har anmält eller avser att anmäla ett misstänkt missförhållande påverkar således inte skyldigheten att anmäla. Inte heller påverkar vetskap om att socialnämnden redan inlett en utredning eller att annan kontakt mellan socialtjänsten och barnet förekommit skyldigheten att göra en anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL.

Bedömning

Handläggningen hos BUP

Som jag tidigare angivit förutsätter inte anmälningsskyldigheten att det är klarlagt att socialnämnden behöver ingripa. Frågan om vilka omständigheter som skall föreligga för att skyldighet att anmäla skall inträda måste givetvis avgöras från fall till fall.

I detta fall gav DD:s uppgifter om bl.a. smärta efter ett slag med en sopskyffel psykologen och kuratorn anledning att kontakta BUP-klinikens läkare som i sin tur remitterade DD för undersökning till Barn- och Ungdomscentrum med frågeställning misshandel. Redan härav framgår det att misstankarna då måste ha varit sådana att anmälningsskyldighet förelåg och att det i första hand var en fråga för socialnämnden att bedöma vilka åtgärder som kunde komma i fråga. Det har dock självfallet inte förelegat något hinder för BUP att för egen del föranstalta om kroppslig undersökning av DD, men BUP borde samtidigt eller i nära anslutning

därtill ha anmält saken till socialtjänsten. Resultatet av undersökningen hos Barn- och Ungdomscentrum och de uppgifter som DD lämnade hos läkaren där minskade inte allvaret i hennes ursprungliga uppgifter. Tvärtom framkom ytterligare uppgifter som måste ha förstärkt misstankarna. Anmälningsskyldigheten kvarstod således även efter den företagna utredningen. Av det sagda framgår att jag finner anledning att rikta kritik mot BUP och berörd personal för att en anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL inte kom till stånd.

Handläggningen hos Barn- och Ungdomscentrum

Av journalanteckningen som gjordes vid DD:s besök hos Barn- och Ungdomscentrum framgår att DD, förutom att hon berättade om den aktuella händelsen, uppgett att hon fått örfilar tidigare av modern och att modern även slagit småsyskonen. I journalanteckningen hänvisades, angående eventuell anmälan till socialkontoret, till BUP eftersom BUP var remitterande och behandlande instans i detta fall. De uppgifter som DD lämnade hos Barn- och Ungdomscentrum var sådana att anmälningsskyldighet förelegat även där. Som framgått ovan är anmälningsskyldigheten absolut för varje myndighet för sig. Det är inte möjligt att som här skett hänvisa till att det åligger en annan myndighet att göra anmälan. Jag finner således skäl att kritisera även Barn- och Ungdomscentrum.